

RAQAMLASHTIRISH DAVRIDA ONA TILINI O'QITISH TA'LIMIY MUAMMO SIFATIDA

Kuranbayeva Xusnora Abdullayevna,
TAFU "Pedagogika" kafedrasida o'qituvchisi
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori PhD, v.b. dotsent
E-mail: husnorakuranbaeva@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17904262>

Annotatsiya. Maqola raqamlashtirish davrida ona tilini o'qitish muammolarini tahlil qiladi. Raqamli texnologiyalar ona tilini o'qitishda yangi imkoniyatlar yaratishi, ammo ularning ortiqcha qo'llanilishi til o'rganishga salbiy ta'sir qilishi mumkinligi ko'rsatib berilgan. Pedagogik metodika va raqamli vositalarning uyg'unligi ona tilini samarali o'qitishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: ona tili, raqamlashtirish, ta'lim, pedagogika, elektron darslik, interaktiv metodlar.

Аннотация. Статья анализирует проблемы обучения родному языку в эпоху цифровизации. Показано, что цифровые технологии создают новые возможности для обучения родному языку, но чрезмерное их использование может негативно влиять на изучение языка. Сочетание педагогических методов и цифровых инструментов имеет важное значение для эффективного обучения родному языку.

Ключевые слова: родной язык, цифровизация, образование, педагогика, электронные учебники, интерактивные методы.

Annotation. The article analyzes the problems of teaching the mother tongue in the era of digitalization. It shows that digital technologies provide new opportunities for teaching the mother tongue, but their excessive use may negatively affect language learning. The integration of pedagogical methods and digital tools is crucial for effective mother tongue instruction.

Keywords: mother tongue, digitalization, education, pedagogy, e-learning, interactive methods.

Kirish. Raqamlashtirish davri inson hayotining barcha sohalariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ta'lim tizimi ham bu jarayondan chetda qolmay, yangi pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar va raqamli vositalar yordamida o'quv jarayonini samarali tashkil etishga intilmoqda. Shu bilan birga, ona tilini o'qitish sohasida ham muayyan muammolar yuzaga kelmoqda. Raqamlashtirishning ta'lim jarayoniga kirib kelishi ona tilini o'qitishning metodikasi, usullari va samaradorligiga ta'sir qilmoqda.

Masalaning qo'yilishi. Ona tilini o'qitish — milliy ma'naviyatni shakllantirish, o'quvchilarning tafakkurini rivojlantirish va axborot oqimida madaniyatni saqlashning muhim vositasidir. Raqamli texnologiyalar esa ona tilini o'rgatishda yangi imkoniyatlar yaratadi, biroq ularning ortiqcha qo'llanilishi tilning to'g'ri va chuqur o'rganilishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, ona tilini raqamlashtirilgan ta'lim muhiti sharoitida o'qitish pedagogik muammo sifatida ko'riladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda ona tilini o'qitish jarayoniga raqamlashtirishning ta'sirini aniqlash maqsadida deskriptiv-tahliliy metod, taqqoslash, kuzatish va kontent tahlili metodlaridan foydalanildi. Avvalo, raqamli ta'lim vositalarining

o'quv jarayonidagi o'rni bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar o'rganildi va ularning nazariy asoslari tahlil qilindi. Shuningdek, maktab va oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan raqamli platformalar, elektron darsliklar va interaktiv metodlar kuzatilib, ularning ona tilini o'qitishga ta'siri baholandi. Pedagoglarning raqamli kompetensiyasi hamda raqamli vositalarning samaradorligi bo'yicha olingan ma'lumotlar taqqoslab o'rganildi.

Tahlil va natijalar. Ona tili — xalqning milliy o'zligining asosiy belgisidir. U jamiyatning tarixiy-madaniy merosini saqlash, avlodlar davomiyligini ta'minlash, ma'naviy qadriyatlarni yetkazishda beqiyos ahamiyatga ega. Maktab ta'limida ona tilini to'g'ri o'qitish o'quvchi shaxsining intellektual, ma'naviy, madaniy va kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Bugungi kunda kompetensiyaviy yondashuv, raqamlashtirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalar fonida ona tili ta'limining mazmuni yanada boyib bormoqda.

1. Ona tilini o'qitishning ijtimoiy-ma'naviy ahamiyati

Ona tili o'quvchini milliy ruhda tarbiyalash, uning ma'naviyati va dunyoqarashini shakllantirishning asosiy vositasidir. Til — madaniyatni ifodalovchi kod bo'lib, jamiyatning axloqiy qadriyatlari, urf-odatlar va mentaliteti unda mujassamdir. Shu bois:

maktabda ona tilini o'qitish orqali o'quvchilarda milliy o'zlik, Vatanni sevish, tarixiy xotiraga hurmat kabi fazilatlar shakllanadi; til tarbiyasi orqali o'quvchilarni estetik va axloqiy jihatdan kamol toptirish mumkin; o'quvchi ongida tilning boyligi, so'zlarning ma'naviy qiymati, badiiy matnlarning estetik ta'siri shakllanadi.

Bu jarayon xalqning ma'naviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

2. Ona tilini o'qitishning ilmiy-ta'limiy ahamiyati

Ona tilini o'rgatish o'quvchining aqliy faoliyatini rivojlantirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Til – fikrlash vositasi. Tilni puxta bilgan o'quvchi:

mantiqiy fikrlashga, tahlil qilishga, muammoni hal etish, taqqoslash, umumlashtirish, asosli xulosa chiqarishga ko'proq moyil bo'ladi.

Ona tili darslarida semantika, sintaksis, morfologiya kabi bo'limlarning o'rgatilishi nafaqat lingvistik bilim, balki umumiy intellektual kompetensiyalarni shakllantiradi. Shu bilan birga, matn bilan ishlash ko'nikmalari — annotatsiya, rezyume, tezis yozish, asosiy fikrni ajratish, tahlil va talqin qilish — boshqa fanlarni o'zlashtirish jarayonida ham hal qiluvchi o'rin tutadi.

3. Nutq madaniyatini shakllantirishda ona tili ta'limining roli

Nutq madaniyati — shaxsning ma'naviy portretini aks ettiruvchi muhim mezonlardan biridir. Ona tili ta'limi: to'g'ri, ravon, mantiqiy va ifodali nutqni shakllantiradi; og'zaki va yozma nutqning janrlariga mos ravishda fikr bildirishga o'rgatadi; rasmiy, ilmiy, badiiy, publitsistik, so'zlashuv uslublaridan to'g'ri foydalanish ko'nikmasini beradi.

Jamiyatda muvaffaqiyatli muloqot qilish, ish jarayonida nutq vositalaridan samarali foydalanish aynan ona tili darslarida qo'yilgan poydevorga bog'liq.

4. Ona tilini o'qitishning kommunikativ ahamiyati

Zamonaviy ta'limda tilning asosiy vazifasi — kommunikativ kompetensiya shakllantirishdir. Ya'ni o'quvchi tilni bilishi emas, balki uni real hayotiy vaziyatlarda to'g'ri, samarali qo'llay olishi muhim.

Ona tili ta'limi orqali: dialogik va monologik nutq rivojlanadi; bahs-munozara olib borish ko'nikmasi shakllanadi; o'quvchi o'z fikrini asoslaydi, himoya qiladi, muloqot madaniyatiga ega bo'ladi; mediasavodxonlik va axborot savodxonligi kuchayadi.

5. Ona tilini o'qitishning amaliy ahamiyati

Ona tili ta'limi hayotiy kompetensiyalarning shakllanishiga bevosita xizmat qiladi: kundalik muloqotda nutqiy savodxonlik; rasmiy hujjatlar bilan ishlash; ariza, tilxat, tavsifnoma, bayonnoma kabi matnlarni tuzish; media matnlarni tahlil qilish; internet va raqamli makonda to'g'ri muloqot (netiket).

Kasbiy faoliyatda ham ona tilidagi kompetensiyalar hal qiluvchi ahamiyatga ega. Har qanday mutaxassis uchun aniq, lo'nda va tushunarli fikr bildirish — muhim ko'nikmadir.

6. Zamonaviy yondashuvlar va innovatsion metodlar

Bugungi ta'lim jarayonining asosiy talabi — kompetensiyaviy yondashuv. Bu yondashuvda til qoidalarini yodlash emas, balki ularni amaliyotda qo'llay olish birlamchi hisoblanadi.

6.1. Kommunikativ yondashuv

Tilni o'rganish muloqotga qaratiladi. Mashg'ulotlar: rol o'yinlari, bahslar, loyihaviy ishlanmalar, ijodiy matn yaratish kabi faol metodlarga asoslanadi.

6.2. Raqamli ta'lim vositalari

elektron platformalar, interaktiv testlar, audiomateriallar, videodarslar, sun'iy intellektga asoslangan mashqlar o'quvchilar motivatsiyasini oshiradi va o'quv jarayonini samarali qiladi.

6.3. Matn bilan ishlashning zamonaviy metodlari. Insert, klaster, konseptual xarita, sinkveyn, "Six Thinking Hats" metodi, "Debat", "Fikrlar banki", kabi metodlar o'quvchilarda tanqidiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi.

Ona tilini o'qitish — shaxsni har tomonlama kamol toptirishga xizmat qiluvchi strategik ahamiyatga ega jarayondir. Til ta'limi o'quvchilarda nafaqat lingvistik bilimlarni, balki ijtimoiy, ma'naviy, kommunikativ, axborotli va kasbiy kompetensiyalarni shakllantiradi. Zamonaviy metodlar, raqamli vositalar va kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ona tili ta'limi yosh avlodning intellektual salohiyatini kuchaytiradi, ularning jamiyatda faol, kreativ, madaniyatli shaxs bo'lib voyaga yetishiga zamin yaratadi. Ona tili har bir insonning shaxsiyati va madaniy identifikatori sifatida muhim ahamiyatga ega. Til nafaqat muloqot vositasi, balki fikrlash, tafakkur va ijodiy faoliyatning asosi hisoblanadi. Raqamlashtirish davrida o'quvchilar ko'proq ingliz, rus va boshqa tillarda raqamli kontent bilan ishlashga moyil bo'lishadi, bu esa ona tilini o'rganishga bo'lgan

e'tiborni kamaytirishi mumkin. Shu bois, ona tilini o'qitish nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantirish, balki milliy madaniyatni asrab-avaylash vazifasini ham bajaradi. Yechish usuli. Raqamlashtirish va ona tilini o'qitishdagi muammolar

Axborot oqimi va diqqatni chalg'itish: O'quvchilar ko'pincha raqamli vositalarda boshqa tillardagi kontent bilan shug'ullanadi, bu esa ona tilini rivojlantirishga yetarli e'tiborni bermaslikka olib keladi. Metodik usullarni yangilash zarurati: An'anaviy dars metodikasi raqamlashtirilgan muhitga moslashtirilishi kerak. Masalan, elektron darsliklar, interaktiv mashqlar, onlayn testlar va virtual laboratoriyalar orqali ona tilini o'qitish samaradorligi oshirilishi mumkin.

Pedagoglarning malaka darajasi: Raqamlashtirilgan vositalarni samarali qo'llay olish pedagoglarning malakasiga bog'liq. Bu esa ona tilini o'qitish jarayonida yangi pedagogik yondashuvlarni joriy etishni talab qiladi. XXI asr — raqamli texnologiyalar asri bo'lib, barcha sohalarda, xususan ta'lim tizimida ham keng qamrovli transformatsiya jarayoni ketmoqda. Raqamli vositalar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylangan bo'lib, ulardan samarali foydalanish uchun pedagogning malaka darajasi yuqori bo'lishi talab etiladi. Pedagogning texnik, axborot, metodik, kommunikativ va didaktik raqamli kompetensiyalari ta'lim sifati va o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shu bois, bugungi kunda ta'lim sifatini oshirishda pedagoglarning raqamli malakasini rivojlantirish ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

1. Raqamlashtirilgan vositalarning ta'lim jarayonidagi roli

Raqamlashtirish — ta'limning barcha bosqichlarida AKT vositalarini qo'llash orqali o'qitish jarayonini modernizatsiya qilish demakdir. Raqamli ta'lim vositalariga quyidagilar kiradi:

elektron darsliklar va platformalar (Moodle, Google Classroom, Ziyonet),
interaktiv simulyatorlar va multimedia resurslari,
videodarslar, animatsiyalar, podkastlar,
AR/VR texnologiyalari,
test yaratish platformalari (Quizizz, Kahoot, Classtime),
sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalari.

Ular ta'limni vizual, oson, tezkor va shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etish imkonini yaratadi.

2. Pedagog malakasining raqamli vositalardan foydalanishdagi ahamiyati

Pedagogning malaka darajasi ta'lim samaradorligining markazida turadi. Zamonaviy sharoitda o'qituvchi: texnologiyalarni tushunishi, ularni darsga moslashtira olishi, elektron kontent yarata olishi, o'quvchilar bilan raqamli muloqot olib borishi kabi ko'nikmalarga ega bo'lishi lozim.

Agar pedagogning malakasi yuqori bo'lsa: dars samaradorligi oshadi, o'quvchilar motivatsiyasi kuchayadi, vaqt tejaladi,

ta'lim jarayoni interaktiv tus oladi,
fanlararo aloqadorlik kuchayadi.

3. Pedagoglarning raqamli kompetensiyalari

Pedagog malakasi quyidagi asosiy kompetensiyalar orqali aniqlanadi:

3.1. Axborot-kommunikatsiya savodxonligi

kompyuter va mobil qurilmalardan foydalanish, internetda axborot izlash, saralash, tekshirish, bulutli texnologiyalar bilan ishlash.

3.2. Metodik raqamli kompetensiya

raqamli vositalarni didaktika talablariga moslashtirish, onlayn va oflayn dars o'tish usullarini bilish, elektron test yaratish, virtual topshiriqlar ishlab chiqish.

3.3. Kommunikativ raqamli kompetensiya

o'quvchi va ota-onalar bilan onlayn muloqot, videokonferensiya, chat va forumlardan foydalanish.

3.4. Media va kiberxavfsizlik savodxonligi

shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, xavfli kontentni aniqlash va undan saqlanish, plagiat tushunchasini bilish.

3.5. Kreativ raqamli kompetensiya

ta'lim uchun video, animatsiya, slayd, interaktiv materiallar yaratish, sun'iy intellekt vositalarini darsga tatbiq qilish.

4. Raqamli vositalardan foydalanishda uchraydigan muammolar

Pedagoglar duch keladigan asosiy muammolar: texnik vositalar yetishmovchiligi, internet sifati pastligi, raqamli ko'nikmalar yetarli darajada shakllanmaganligi, o'qituvchilarning texnologiyaga nisbatan psixologik qarshiligi, metodik qo'llanmalar yetishmasligi, yosh pedagoglar bilan katta tajribaga ega pedagoglar o'rtasida raqamli tafovut.

Ushbu muammolar ta'lim sifati pasayishiga, darslarning bir xillashuviga va o'quvchilarning qiziqishining kamayishiga olib keladi.

5. Pedagoglarning raqamli malakasini oshirish yo'llari

5.1. Malaka oshirish kurslari

AKT bo'yicha davlat va xususiy markazlar treninglari, "Hayot davomida ta'lim" tamoyili asosidagi onlayn kurslar.

5.2. Onlayn o'quv platformalari

Pedagoglar o'z malakasini quyida mustaqil oshirishi mumkin: Coursera, Udemy, FutureLearn,

O'zbekiston Milliy onlayn platformasi.

5.3. Masofaviy darslarni tahlil qilish

Videodarslarni ko'rish va o'z ustida ishlash — metodik takomillashuvning kuchli vositasidir.

5.4. Tajriba almashish

master-klasslar, seminar-treninglar, ochiq darslar, innovatsion g'oyalar yarmarkalari.

5.5. Sun'iy intellektdan foydalanish

AI yordamida: test yaratish, matn tahlili, dars ishlanma tayyorlash, grafik va multimedia yaratish jarayonlari yengillashadi.

6. Pedagog malakasi va ta'lim sifati o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik

Pedagogning raqamli malakasi oshgani sari: o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi, darsga qiziqish, mustaqil ta'lim ko'nikmalari, ijodiy fikrlash, kompetensiyaviy natijalar o'sishi kuzatiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli vositalardan savodli foydalangan pedagoglarning o'quvchilari PISA, PIRLS kabi testlarda yuqori natijalar qayd etishgan.

Raqamlashtirilgan vositalarni samarali qo'llay olish - zamonaviy pedagogning asosiy kasbiy ko'nikmalaridan biridir. Pedagogning malaka darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, ta'lim sifati shunchalik oshadi. Shu bois ta'lim tizimida pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, ularga sharoit yaratish, trening va seminarlar tashkil etish, AKT infratuzilmasini modernizatsiya qilish dolzarb vazifalardan hisoblanadi.

Natijalar va namunalar. Raqamli vositalarning ijobiy ta'siri

Interaktivlik: Elektron darsliklar va mobil ilovalar orqali o'quvchilar ona tilida matnlarni tahlil qilish, lug'at boyligini oshirish va yozma ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniga ega bo'ladi. O'z-o'zini baholash: Onlayn testlar va mashqlar o'quvchilarga mustaqil ravishda bilimlarini tekshirish imkonini beradi.

Shaxsiylashtirilgan o'qitish: Raqamli texnologiyalar yordamida o'quv jarayoni har bir o'quvchining qobiliyatiga moslashtiriladi, bu esa til o'rganishda individual yondashuvni ta'minlaydi.

Xulosa. Raqamlashtirish davrida ona tilini o'qitish nafaqat pedagogik vazifa, balki milliy madaniyatni asrab-avaylash muammosidir. Zamonaviy texnologiyalar ona tilini o'qitishni samarali qilish imkoniyatini beradi, ammo ularni ortiqcha qo'llash yoki metodik jihatdan noto'g'ri foydalanish tilning to'g'ri rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Shu sababli, raqamlashtirish va ona tilini o'qitish muammosi pedagogik tadqiqotlar markazida bo'lishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Akramov, Sh. (2021). Raqamli texnologiyalar va ta'limda innovatsiyalar. Toshkent: Fan.
2. Karimova, L. (2020). Ona tilini o'qitishda metodik yondashuvlar. Toshkent: Universitet nashriyoti.
3. Nazarov, F. (2019). Pedagogik jarayonda raqamlashtirishning roli. Pedagogika, 4(2), 34-42.
4. Smith, J. (2018). Digital Tools in Language Teaching. London: Routledge.
5. Johnson, R., & Miller, K. (2020).
6. Innovative Approaches to Teaching Mother Tongue in the Digital Era. New York: Springer.
7. Abdurahmonov, T. (2022). Interaktiv o'quv materiallar orqali til ko'nikmalarini rivojlantirish. Ta'lim fanlari jurnali, 6(1), 12-20.